

Kültürün ve iletişimin metinselliği üzerine bir deneme

Gülistan Elmacıoğlu*

Öz

Dil, kültür, iletişim ve metin kavramlarını ve bu kavramların sosyopolitik ve sosyokültürel bağlamda birbirleriyle olan ilişkisini, sosyal bilimlerin edebiyat başta olmak üzere; sosyoloji, medya/iletişim çalışmaları, felsefe, tarih, antropoloji ve kültürlerarası iletişim disiplinleri araştırmaktadır. Sözü edilen disiplinlerin araştırma metodolojilerinden yararlanan ve 20. yüzyılın ikinci yarısında kurulan Britanya Kültürel Çalışmalar Okulu, merkezî bir kategori olarak araştırdığı kültürü, kavramın edebiyat çalışmalarından, medya ve iletişim araştırmalarına genişlediği bir dizi metin -edebî, reklam, dergi, televizyon programı, moda, dizi/film vb.- aracılığıyla incelemektedir. Bu çalışmada edebî eserlerin kültürel tarihin oluşumu, okunması, yorumlanması ve aktarılması noktasında tarihe tanıklık ettiği savunusunun geçerliliği, kültür ve iletişimin, edebî metinler üzerinden sosyopolitik ve sosyokültürel bağlamda analizine bağlanarak aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla, genelde kültürel çalışmaların metin temelli çalışmalarından, özelde ise Britanya Kültürel Çalışmalar Okulu'nun kurucu isimlerinden Raymond Williams'ın duygu yapısı kavramından yararlanılarak, edebî metinlerin analiz edilebileceği anlatılmaktadır. Dilin iletişimi, iletişimin kültürü oluşturması, kültürün ise metinler aracılığıyla inşa edildiğini savunan kültürel çalışmalar disiplininin argümanı ile kültürlerarası iletişim disiplininin iletişim ve kültür ilişkisini yorumlarken tanımladığı "iletişim kültürdür, kültür iletişimdir" argümanı paralel bir kuramsal temelde gelişmiştir. Dil bir iletişim aracı olarak, kültürün hazinesi, hafızası ve aktarıcısı rolünü metinler sayesinde üstlenmektedir. Dilin, iletişimin ve kültürün edebî metinler üzerinden tarihsel/toplumsal bağlamda analizi, kültürel çalışmaların metin temelli araştırmalarının amacı olan, sosyal/kültürel yapıyı dönüştürücü etkileri olabilecek kültürel formları/pratikleri araştırma, sorgulama ve anlama olanağını sunmaktadır. Bu çalışma, edebî eserleri, metinlerde dil, iletişim ve kültür ilişkisiyle inşa edilen kültürel anlamı aktaran anlatı formları olarak ele almakta ve edebî eserlerin muhtevasını bu kabulle sorgulamayı amaçlamaktadır. Kültür ve iletişimin metinselliği üzerine yapılan kuramsal sorgulama için, literatür taraması yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İletişim aracı olarak dil, kültürün ve iletişimin metinselliği, kültürel çalışmalar, Raymond Williams, kültürlerarası iletişim

An essay on the textuality of culture and communication

Abstract

The disciplines of social sciences, mainly literature; sociology, media/communication studies, philosophy, history, anthropology and intercultural communication explores the concepts of language, culture, communication and text and the relationship between these concepts in sociopolitical and sociocultural contexts. The British School of Cultural Studies, founded in the second half of the 20th century, utilizing the research methodologies of the aforementioned disciplines, explores culture as a central category, by analyzing through a series of texts -literary, commercial, magazine, television program, fashion, series film etc- in which the concept expands from literary studies to media and communication research. In this study, the validity of the defense that literary works witnessing the formation, reading, interpretation and transfer of cultural history is tried to be conveyed by linking to the analysis of culture and communication in sociopolitical and sociocultural context through literary texts. For this purpose, it is explained that literary texts can be analyzed by using the text-based works of cultural studies in general and the concept of structure of feeling of Raymond Williams, one of the founders of The British School of Cultural Studies, in particular. The argument of the discipline of cultural studies, which puts forward that language creates communication, communication creates culture, and culture is built through texts, and the

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, E-posta: gulistanelmacioglu@halic.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5209-3187

argument of “communication is culture, culture is communication”, which is defined by the discipline of intercultural communication when interpreting the relationship between communication and culture, are both developed on a parallel theoretical basis. As a means of communication, language assumes the role of the treasure, memory and transmitter of the culture through texts. The analysis of language, communication and culture through literary texts in a historical/social context offers the opportunity to research, question and understand cultural forms/practices that can transform the social/cultural structure, which is the aim of text-based research of cultural studies. This study aims to question the literary works by addressing them as narrative forms that convey the cultural meaning constructed by the relationship between language, communication and culture in texts. This study considers literary works as narrative forms that convey the cultural meaning constructed with the relation of language, communication and culture in texts and aims to question the content of literary works with this assumption. The literature review method has been used for the theoretical inquiry on the textuality of culture and communication.

Keywords: Language as a means of communication, textuality of culture and communication, cultural studies, Raymond Williams, intercultural communication

Giriş

Bir toplumun kültürel değerleri ve anlamları edebî metinler aracılığıyla tarihe tanıklık etmektedir (Kaplan, 2003, s. 7). Bir ulusun duygu ve düşüncelerinin dilin ürettiği iletişimsel durumlarla kuşaklar boyunca aktarıldığını aktaran Kaplan’a göre, “yazı, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak dilin bir parçasıdır.” Dil kültürün temelini kuran bir yapı olarak, bir toplumun “dil ile ifade ettiği sözlü ya da yazılı her şey kültür kavramı içine girmektedir” (Kaplan, 2003, s. 151). Kültürel anlatı formları da dil ile üretilmiş sanat eserleri olarak, yazıldıkları tarihsel dönemlerin sosyopolitik ve sosyokültürel bağlamını anlamak adına kaynak niteliği taşımaktadır. Bir toplumun bireysel ya da kolektif hafızasına kazınmış deneyimleri, inançları ve değerleri kültür eserlerinde konu edilmektedir. Dolayısıyla kültür eserleri olarak nitelenen edebî metinler, belli bir kültürün yaşam pratiklerinden, inanç ve değerlerine kadar her tecrübesini yazarın yarattığı sanat diliyle anlatmaktadır. Bu nedenle “sözlü ve yazılı edebiyat dili” kültür dili olarak düşünülmektedir. “Yazılı edebiyat, kültür dilinin en büyük hazinesini teşkil etmektedir” (Kaplan, 2003, s. 153-161).

Raymond Williams, tarihsel dönemlerin sanat ve edebiyat eserleri vasıtasıyla kişilerarası, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin, mevcut sosyal düzendeki yapılarla olan farklılıklarını ve ilişkilerini araştırmanın ve anlamının mümkün olduğunu belirtir. Williams’ın duygu yapısı kavramı, farklı tarihsel dönemlerde gelişen ve sanat ile edebiyata yansıyan, dönemin ruhunu okuyucuya sunan yapısını betimlemektedir (Filmer, 2003, s. 200). Edebiyatın ve edebiyatı oluşturan külliyyatın bir türü olarak romanlar, yazarların yaşadıkları dönemlere tanıklık ederek kaleme aldıkları eserlerdendir. Bu nedenle edebî metinler yazıldıkları dönemlerin sosyokültürel dönüşümlerini ve ilişkilerini anlamak açısından verimli kaynaklar olarak değerlendirilmektedir. Her tarihsel dönemin kendine has toplumsal, siyasi ve kültürel belirleyenleriyle kişilerarası ve toplumsal ilişkiler ve iletişim değişmekte, dönüşmekte ve edebî metinlerde bu durumların izi sürülebilmektedir. Çünkü edebiyat dönemsel ruhu yansıtan duygu yapılarına tanıklık etmekte ve kültürel bir hafıza yaratmaktadır. Kavram bunu anlamamıza iki şekilde olanak sağlamaktadır: Bunlardan ilki, tarihsel döneme ait özgünlüğün keşfi için, sosyopolitik ve sosyokültürel ortamın, bireyler ve gruplar üzerinde etkilerinin açıkça görülebildiği kolektif bir tarihsel tecrübeye dayalı yapıların güncel olarak deneyimlenen zamana yansımalarının edebî metinler üzerinden okumasının yapılabilmesidir. Egemen konumdaki toplumsal düzenin ve kurumların dışına itilmiş sosyal ve kültürel tarihe sahip olan farklı kültürlerin duygu yapılarının, dönemin sanat ve edebiyatına sirayet etmesi de ikinci olanağı sunmaktadır. “Kavramın bu ikili yapısı arasındaki ilişki duygu yapılarının toplumsal/kültürel etkileşim ve pratikler vasıtasıyla oluştuğunu göstermektedir. Bir dönemin duygu yapısı ancak o dönemin sanat çalışmalarının tecrübe edilmesiyle anlaşılır olmaktadır” (Filmer, 2003, s. 200-202).

Astrid Erll ve Ann Rigney (2006), kültürel belleğin inşasında, edebiyatın üç işlevi olduğunu ifade etmektedir: “Anmanın/hatırlamanın bir aracı olarak edebiyat, anmanın/hatırlamanın bir nesnesi olarak edebiyat ve kültürel belleğin nasıl oluştuğunu incelemenin bir vasıtası olarak edebiyat” (Erll & Rigney, 2006, s. 112). Edebî eserler, bir anlatı formu olarak, geçmiş dönemlerin kültürel tarihinin üretilmesine, okunmasına, anlaşılmasına ve aktarılmasına kolektif hafızayı yaşatarak katkı sunmaktadır. Edebî eserler sayesinde dil, iletişim ve kültür metinde inşa edilen geçmiş türler, bakış açıları ve metaforlar aracılığıyla incelenmektedir. Bu incelemeler, kültürel belleği kuran ve dönemin ruhunu yansıtan toplumsal yapıları ve kültürü anlamaya yardımcı olmaktadır. Tarihsel romanlar, dramalar, otobiyografiler ve kültürün diğer anlatı formları toplumsal değişimi gözler önüne sermektedir. Edebî metinlerle geçmiş dönemlere ışık tutulmaktadır. Edebî çalışmaların geçmişle şimdiki zamanı kolektif hafıza sayesinde canlı tutma potansiyeli, kuşaklar arasında bir köprü işlevi gördüğünü anlatmaktadır. Diğer bir deyişle, daha önceden yazılan edebî metinlerin yazıldığı tarihsel dönem ile eserin tecrübe edildiği yeni dönemi birbirine bağlaması, kültürel hafızayı oluşturan zincirin halkaları (nesnesi) olduklarını göstermektedir. Edebiyat aynı zamanda bireysel ve kolektif belleği oluşturan olayların ve konuların yeniden görünür kılındığı ve yaşatıldığı bir hafıza gibi işlemekte ve tecrübe edilmiş gerçekliğin taklidi/benzeri olmaktadır. Bu niteliği ile de sosyoloji, felsefe, etik ve psikoloji gibi alanlarla kurduğu ilişkilerle geçmişin/tarihin/toplumsalın yorumlanmasına ve kültürel belleğin oluşmasına aracılık etmektedir (Erll & Rigney, 2006, s. 113).

1. Dil, kültür, iletişim ve metin

İletişimin temel aracı olan dil, “insanların birbirleriyle anlaşmak için kullandıkları sembolik sistem”in adıdır (Güvenç, 1979, s. 112). Bu sembolik sistem, sembol formları ve işaretleri olan kelimeler, resim ve müzikten oluşmaktadır. İletişim araçları olan kitaplar, fotoğraflar, ses kayıtları vb. bütün işitsel/görsel medya, bu sembol formlarının yazılı, sözlü, basılı, elektronik ve dijital şekillerde kullanımıyla üretilen metinler vasıtasıyla iletişimi sağlamaktadır. Sözlü metinler yazılı ve konuşma diliyle üretilirken; sözsüz metinler müzik ve resim diliyle üretilmektedir. Başka bir tanımlamayla şu şekilde sınıflandırmak da mümkündür: İşitsel metinler, konuşma ve müziğe dayalı iletişim sistemlerinden; görsel metinler yazıya ve resme/fotoğrafa dayalı iletişim sistemlerinden oluşmaktadır (Lehtonen, 2000, s. 48-49).

İşitsel ve görsel metinler aracılığıyla kurulan iletişim sistemlerine ve yapılarına bakıldığında, karşımıza çok farklı türde metinler çıkmaktadır. Bunlar arasında kitaplar, televizyon programları, reklamlar, filmler, diziler, dergiler, giysiler, el yapımı eserler, gezi notları, tarihi ve politik belgeler, edebî yapıtlar ve moda kadar uzanan farklı türde ve yapıda metinler yer almaktadır (Vanderstoep & Johnston, 2009, s. 202; Holliday, 2016, s. 24). İnsanın/bireyin ötekiyle kurduğu ilişkilerin ve iletişimin anlaşılması ve araştırılması için, metinlerde inşa edilen anlam örüntüleri, metnin üretildiği ve alınıldığı bağlam göz önünde bulundurularak yapılan analizi sayesinde; dilin, kültürün, iletişimin ve metinlerin bağlantısı ve ayrılmaz bir bütünün parçaları olmaları anlaşılmasına çalışılmaktadır.

Dil, kültür ve iletişimle kurulan anlam, metinlerin çözümlenmesi ve yorumlanmasıyla açığa çıkarılmaktadır. Farklı dil ve kültürel ardyöreye sahip insanların dünyayı ve yaşamlarını nasıl anlamlandırdıkları metin çözümlenmesi ya da metinsel analiz denilen ve başta edebiyat çalışmaları olmak üzere; kültürel çalışmalar, medya ve iletişim çalışmaları, sosyoloji ve felsefeye kadar bir dizi disiplinin kullandığı bir yöntem olagelmıştır (Türkoğlu, 2004, s. 183). Her kültürün kendine özgü anlam üretme pratikleri vardır ve bu pratiklerle bu kültürler sosyal gerçekliği kendi kültürel perspektiflerinden yorumlanmaktadır. Dilin, kültürün ve iletişimin araştırıldığı ve anlamlandırma örüntülerinin incelenebileceği bir araştırma alanı olarak metinler, üç farklı yaklaşımla analiz edilmektedir. İlk olarak realist yaklaşımda, bir kültürün sosyal gerçekliği tanımlamada kendini tek doğru ölçüt olarak görmesi durumu söz konusudur.

İkinci yaklaşım olan yapısalcılıkta, bütün kültürlerin ortak yapıları olduğu savunusundan hareketle, kültürlerin özgünlüğü/biricikliği reddedilmektedir. Son yaklaşım ise her kültürün dünyayı farklı olarak anlamlandırdığı ve gerçekliği de bu farklılıkla deneyimlediği iddiasını savunan post-yapısalcı yaklaşımdır (McKee, 2003, s. 1-9). Post-yapısal çözümlemede, metinde inşa edilen muhtemel her anlamın üzerinde durulmakta, metni kuran dile ise ayrıca önem ve dikkat verilmektedir. Post-yapısalcı yaklaşımda metinler, sosyal ilişki ve toplumsal pratiklerin üretildiği yapılar olarak düşünülmektedir. Metinlerin kurulduğu yapılar ve metinlerin içerikleri irdelenmektedir. Sosyal, kültürel, tarihsel ve ideolojik bağlamlarda üretilen metinlerin çokanlamlı ve çok eklemli yapısı analiz edilerek; metinlerde inşa edilen kodlar ve gelenekler ortaya çıkarılmaktadır (Given, 2008, s. 865).

Metinlerin üretildikleri tarihsel ve toplumsal bağlam, metinde inşa edilen anlamların yorumlanması ve çözümlenmesinde çıkış noktası olmaktadır. Bu bağlamlar ışığında, retoriksel, eleştirel ya da söylemsel yapılacak metinsel analizlerde araştırmacılar, farklı bakış açıları ve amaçlarıyla metne eğilmektedir. Retoriksel perspektif, metindeki ikna ve etkiye vurgu yapmakta, metinde üretilen anlamın/aktarılan mesajın, bireyleri istenilen/hedeflenen yönde etkilemek amacıyla kurulduğuna işaret etmektedir. Reklamlar, pornografi, şiddet içerikli dizi/filmler, toplumsal cinsiyet ve etnik basamaklıp yargılarla örülmüş her türlü metin vasıtasıyla, insanların davranış ve tutumlarında hedeflenen doğrultuda değişiklik sağlanabileceği varsayılmaktadır. Metni retoriksel analizle sorgulamak, bunların açığa çıkarılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu analizde, kültürel kod ve pratiklerin metinlerle deneyimlendiği iddiası bulunmaktadır. Metinlerin birer mücadele/direniş alanı olarak tasvir edildiği eleştirel perspektifte, popüler kültür filmleri ve ürünleri, televizyon programları, müzik türleri vb. incelenmekte ve metinde kurulan anlamın iktidar mesajlarını kodladığı savunulmaktadır. Bu anlamda üretilen metinler vasıtasıyla, ayrımcılığın, gizli veya açık şekilde toplumun dışına itilen gruplara yapılan baskıların ve ötekileştirme pratiklerinin sürdürüldüğü ve meşru kılındığı düşünülmektedir. Söylemsel perspektifte ise metinler anlatı ve konuşma analizi şeklinde irdelenmekte ve belli bir kültürel grup, toplumsal tabaka veya belirli bir olay anlaşılmasına çalışılmaktadır. Bu perspektife göre, metinde kurulan iletişim pratiğiyle anlamlar üretilmektedir (Vanderstoep & Johnston, 2009, s. 201-202). Edebî metinlerin de diğer metinsel yapılar gibi tarihsel, kültürel, siyasal ve toplumsal bağlamda yazılı dille üretilen kültürel ürünler olarak içerdiği anlam örüntüleri, kültürel kodları, pratikleri ve sosyal gerçekliği açığa çıkarmaktadır. Edebî metinde kurulan iletişim ve anlatıların analizi sayesinde “kültürel muhtevanın bir ansiklopedisi, hazinesi ya da sözlüğü” olan dilin, kültürel hafızanın aktarıcısı olduğu anlaşılmaktadır (Güvenç, 1979, s. 112).

2. Kültürel çalışmalar ve kültürlerarası iletişim disiplinlerinin ortak kavramları: Kültür, iletişim ve aralarındaki ilişkisellik

Edebî metinleri sosyopolitik ve sosyokültürel bağlamda hem üretildikleri hem de alımlandıkları dönemlerde irdelenmek, kültürel çalışmaların ve kültürlerarası iletişim alanının yöntem ve tekniklerinden yararlanmayı zaruri hale getirmektedir. Dil, iletişim ve kültür kavramlarının her iki disiplinin de çalışma sahasına girmesi, metin çalışmaları yapacak araştırmacılara disiplinler sınırları aşan ortak noktaları belirlemek için fırsat sunmaktadır. Kültürel çalışmalar metinlerden (edebî, dizi, film, reklam, TV programı, fotoğraf, dergi vb.) yola çıkarak, farklı kültürlerin gündelik yaşam pratikleri üzerinden, kültürel ürünleri nasıl alımlandıkları/tükettikleri ya da nasıl deneyimledikleri/anlamlandırdıkları üzerinde durmaktadır. Kültürlerarası iletişim disiplini ise farklı kültürlerden gelen grup üyelerinin ait oldukları kültüre ait anlamlandırma pratikleriyle iletişime geçtiklerini ve içselleştirdikleri kültürel kodlar ve değer yargılarıyla etkileşim kurduklarını savunmaktadır. Her iki disiplinin kültürel farklılıklara dayalı iletişimi, etkileşimi, anlamlandırma ve tecrübe etme pratiklerini anlama uğraşı, edebî metinleri de dil, iletişim ve kültür ekseninde sorgulamak açısından ortak bir zemin yaratmaktadır.

Kültürel çalışmalar, Frankfurt Okulu'nun kitle toplumu eleştirileri, Marxist ekonomi-politik yaklaşımlar ile işlevselci-yönetimsel paradigmanın yer aldığı çalışma ekollerinin dışında; kendisine hümanist, yapısalcı ve Yeni Sol Marxist araştırmacıların bir araya geldiği yeni bir çalışma disiplini kurmuştur (aktaran Saukko, 2003, s. 13). İşçi sınıfı kültürüne eğilen hümanist grupta yer alan araştırmacılar, işçi sınıfına mensup bireylerin direniş/mücadele potansiyeline sahip hayat tecrübelerine odaklanmıştır. Düşünme şekillerine etki eden popüler kültür ürünlerini altkültürel grupların nasıl deneyimledikleri üzerinde çalışan yapısalcı grup, özellikle popüler kültür metinlerinin dilbilimsel kalıplarını sorgulamıştır. Yeni Sol Marxist grup ise toplumsal, siyasal ve ekonomik bağlamları hesaba katarak kültürel incelemeler yapmıştır (Saukko, 2003, s. 13). İşçi sınıfı, etnisite ve toplumsal cinsiyet konularında deneyimlenen eşit ve adil olmayan durumların kültürel pratikler vasıtasıyla nasıl meşru kılındığı üzerine odaklanan ve dil-kültür odaklı toplumsal ve sosyopolitik araştırmalar yürütmüşlerdir (Saukko, s. 22). Gündelik hayat pratiği içinde insan davranışını anlamlandırmaya çalışan İngiliz Kültürel Çalışmaları “dile ve kültüre yönelen iletişim araştırmalarının kurumsallaştığı” bir disiplin haline gelmiştir (Özüdoğru, 2014, s. 263-264).

Bireylerin dünyayı algılama, yorumlama ve deneyimleme durumları mensubu oldukları kültürden izler taşımaktadır. Çünkü her kültürün kendine özgü olan pratikleri, değerleri, inançları, yargıları, normları ve gelenekleri iletişim ve sosyalleşme süresi boyunca grup üyeleri tarafından öğrenilmektedir. Farklı kültürel ardyöreeye ait bireylerin bir araya geldikleri zaman kurdukları iletişim ve etkileşim durumlarını anlatan kültürlerarası iletişim kavramı, kültürel algıları birbirinden farklı olan insanların iletişim kurmaları sonucu ortaya çıkan etkileşimi anlatan kültürlerarasılığı ifade etmektedir. “Kültür, algıyı ve iletişimi etkilemektedir (aktaran Patel vd., 2011, s. 16-19).

Antropolog Bozkurt Güvenç (1997), toplumsal yaşamda insanların birbirlerine dilleri ile bağlı olmalarını iletişim olarak tanımlamaktadır. İnsan olmanın manasını ilişki ve yakınlık kuran varlık olarak tarif eden Bozkurt, toplum ve kültür varlığının ilişkiler ağı oluşturmasını toplumsal yapı olarak açıklamaktadır. Düşünüğe göre, “dil dediğimiz iletişim aracı, toplumu bir arada tutan harç; kültürü taşıyan ortak bir hazine, toplumu yansıtan bir ayna; bireyler, gruplar ve kümeler arasındaki ilişkileri düzenleyen hakem, hâkim veya hekim oluyor” şeklindeki ifadesiyle; dili, kültürü ve iletişimi, toplumsal ilişkileri kuran temel yapılar olarak betimlemektedir (Güvenç, 1997, s. 47). Toplumsalın ve kültürel olanın dilde ifadesini bulduğunu, bu nedenle dilin incelenmesiyle kültürün insan üzerindeki etki ve sonuçlarının anlaşılabilirliğini anlatmaktadır. Kültürü anlatmanın, aktarmanın ve sorgulamanın yolu olarak, dile odaklanması gerektiğini, aynı şekilde kültürün yokluğu durumunda dil denilen iletişim aracının olamayacağını belirterek, “dilimizle ve dilimiz kadar yaşadığımızı” söylemektedir (Güvenç, 1997, s. 48-49).

Dil ve iletişim sayesinde yaşatılan kültür, bir topluluğun paylaştığı ortak gelenekleri, inançları, değerleri ve normları anlatmaktadır (Ting-Toomey, 1999, s. 11). Kültürel gelenekler denildiğinde, mitler, efsaneler, tören ve ritüeller akla gelmektedir. İnsanlığın kökeni, yaşam, ölüm ve gerçeklik ile ilgili algılamalar, toplulukların tartışmaksızın kabul etmiş oldukları kültürel inançlarını işaret etmektedir. İyi ve kötü olarak görülen davranışlar, arzu edilen/edilmeyen uygulamalar, adil olan/olmayan eylemler gibi insanların ne yapmaları gerektiği konusunda yol gösterici olan durumlar ise kültürel değerleri anlatmaktadır. İnançlar değerlerin esasını oluşturmaktadır. Belli bir toplumda, doğru/yanlış, iyi/kötü ve arzu edilenin ne olduğunu o toplumun değerleri yansıtmaktadır (aktaran Spencer-Oatey & Franklin, 2009, s. 17). Bireyleri eyleme iten ve davranışlarının altında yatan motivasyon kaynaklarının temelinde yine kültürel değerler yatmaktadır. İnsanların özgül ya da belirli durumlar karşısında nasıl davranmaları noktasında rehberlik eden ve uygun olan davranışı yapmasını sağlayan kolektif beklentiler de kültürel normları tarif etmektedir. Kültürel inanç ve değerler soyut bir yapı arz ederken; kültürel normları davranışlarda gözlemlemek mümkündür. Gelenekler, değerler ve

inançlar, normların bir kültürde gelişimi açısından işlevsel olmaktadır. Grup aidiyeti, kimliğin oluşumu, gruplar arasındaki çerçevenin çizilmesi, uyumun gözetilmesi/sağlanması ve kültürel iletişim bir kültürün ayakta tuttuğu beş temel pratiği/işlevi göstermektedir. Bireyin çevresiyle uyumu kültürün bireye kazandırdığı sosyal pratikler ile mümkün olmaktadır. Kimlik inşası, bir kültürün mensubu olarak, o kültüre ait değerlerin öğrenilmesi ile oluşmaktadır. Kültürün gruplar arasındaki çerçeveyi çizmesi işlevi, grup içi ve grup dışı üyelere karşı geliştirilen tutumun rengini belirlemektedir. Çevresel uyum işlevi, bireyin mensubu olduğu kültürün diğer üyeleriyle uyum içinde olmasını sağlayan davranışsal kalıpları öğretmesi, onaylaması ve uyumu bozan davranışları sergileyen bireylere yaptırım uygulaması durumudur. Kültürel iletişim işlevi ise kültür ve iletişim ilişkisini anlatmakta ve kültürün iletişimi, iletişimin de kültürü etkilediği savunusunu ortaya koymaktadır. İnsanların kültürel tecrübelerini tanımlamak ve aktarmak için iletişim kurduğu açıklanmaktadır (Ting-Toomey, 1999, s. 12-15; Liu vd., 2015, s. 87).

Kültür, coğrafi ve siyasal sınırları aşan ve toplumsal bağlamı olan bir yapı olarak, belirli bir topluluğun dilini, iletişimsel pratiklerini, bakış açılarını, alışkanlıklarını, geleneklerini, davranış kalıplarını, değerlerini, tutumlarını, düşünme biçimlerini ve beklentilerini kapsamaktadır. Kültürü, dil, iletişim ve davranışlarda gözlemek mümkün olmaktadır (Samovar & Porter, 2003, s. 8; Baldwin vd., 2014, s. 53; Novinger, 2001, s. 14). Kültürlerarası İletişim disiplinin kurucu isimlerinden Edward Twitchell Hall'un (1914-2009) *Silent Language* (1959) isimli yapıtında betimlediği "Kültür iletişim, iletişim de kültürdür" tanımlaması, kültürün iletişimle yaşatıldığını, aktarıldığını ve anlam kazandığını; iletişimsel etkinliğin de kültürel dokuyla örüldüğünü anlatmaktadır (Hall, 1959, s. 218). Kültürel normlar, değerler, inançlar ve gelenekler, iletişim vasıtasıyla toplumsal etkileşim sürecinde öğrenilmektedir (Piller, 2012, s. 5). Kültür, düşünme ve yaşama biçimlerimizi, kendimizi ve ötekiyle olan ilişkilerimizi ve ötekini algılama şeklimizi ve ifade tarzlarımızı etkilemekte ve bütün bunlar iletişim esnasında kullandığımız dil kalıplarına yansımaktadır. Edward T. Hall'a kadar uzanan kültür teorisyenleri, buzdağına benzetilen kültürün, gözlenebilir/görünen yüzeyinde "ırk, etnisite, toplumsal cinsiyet, yaş, sanat eserleri, dans, müzik, şarkılar, yeme ve içme pratikleri, kılık-kıyafet tarzları, dil, davranışlar, jest ve mimikler" gibi maddi/somut öğelerin yer aldığını; görünmeyen yüzeyinde ise "hisler, tutumlar, normlar, düşünceler, değerler, inançlar, algılar, ırkçılık, stereotipler, önyargılar, etnomerkezcilik, varsayımlar, etik, ahlak, kurallar, sosyal roller, probleme çözüm üretme yöntemleri, karar alma dinamikleri ve ilişkiler" gibi manevi/soyut unsurlar olduğunu ifade etmişlerdir (Patel vd., 2011, s. 28; Hurn & Tomalin, 2013, s. 5). Kültür kuramcıları aynı zamanda yüksek kültür, popüler kültür, sınıf kültürü ya da antropolojik anlamda kültür tanımlamaları da yaparak, kültürün çok boyutlu yapısını ortaya koymaya çalışmışlardır. Yüksek kültür, entelektüel ve sanatsal uğraşları anlatmak için kullanılırken; popüler kültür belli bir zaman aralığında ya da dönemde yaygın hale gelen, standardize edilen kültürü anlatmaktadır. Yüksek kültür tarihsel bir dönemi anlatmak adına da kullanılmaktadır. İngiltere'de Elizabeth Dönemi (1558-1603) veya Çin'de Tang Dönemi (618-917), yüksek kültür dönemleri olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemlerde yaşamış pek çok sanatçının, şairin ve müzisyenin yetişmiş olması, sanatsal ve zihinsel gelişim açısından yüksek kültür dönemleri olarak anılmalarını sağlamıştır. Kültürlerarası iletişimde ve kültürel çalışmalarda kullanılan anlamıyla sınıf kültürü ve antropolojik kültür tanımları ise dili, gündelik yaşam pratiklerini, toplumsal örgütlenme yapılarını, mücadele/direnış türlerini, ritüelleri içine almakta ve bireyin mensubu olduğu kültürel yaşam tecrübesinde, kişisel ve sosyal deneyimlerini anlatmaktadır (Scollon & Scollon, 2001, s. 139).

İletişim ile duygu, düşünce, fikir ve kültürel olan her pratiğin insandan insana aktarılması, bu kavramların ortaklaşmasını ve paylaşılmasını sağlamaktadır. Toplumsal davranışın ve kültürel yapının sürekliliği için esas olan iletişim ve dil ayrılmaz bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır (Liu vd., 2015, s. xv). İletişim aracılığıyla paylaşılan anlamlar

bütünü kültürü oluşturmaktadır. Her kültürün kendine özgü davranış kalıpları ve değer yargıları mevcuttur. Yazılı ve sözlü dille kurulan iletişim biçimlerini görünür/gözlemlenebilir kılan metinler sayesinde kültür, anlamın toplumsal olarak inşa edildiği bir yapıdır (Hurn & Tomalin, 2013, s. 4).

3. Edebi eserlerin kültürel dokusu: Metin olarak “kültür”ün ve “iletişim”in araştırılması

17. yüzyıl itibariyle, sosyal bilimlerin dili, dilin doğasını, kültürü ve iletişim biçimlerini araştırmalarının merkezine alarak yapmış oldukları çalışmalar, disiplinlerarası bir nitelik kazanmıştır. Çünkü dili, kültürü ve toplumu anlayabilmenin yolu disiplinlerarası bir diyalogu zorunlu kılmıştır. Dilin doğasını anlamak, dil-toplum ilişkisini kavrayabilmek için ilki çerçeveleme kuramı, diğeri inşacı kuram olmak üzere iki teori geliştirilmiştir. İlk kuram olan çerçeveleme kuramında, dili insan yaşamındaki davranışlar, amaçlar, zihinsel işlevler gibi yapıların çerçevelediği bakış açısıyla anlama uğraşı söz konusudur. Dilin bu yapıların yer aldığı çerçeve içinde geliştiği varsayılmaktadır. Dil olmaksızın da bu yapıların tanımlanabileceği düşünülmektedir. İkinci kuram olan inşacı teori ise çerçeveleme kuramının tam tersi yönde gelişmiştir. Amaçlar, davranışlar, yeni anlamlar ve yeni insani yaşam unsurlarının hepsinin oluşumunda dil, yapıcı ve kurucu unsur olarak kabul edilmektedir (Jourdan & Tuite, 2006, s. 16). Öznelliğin oluşumu, kimliğin inşası ve her türlü kültürel anlamın gelişimi dilin varlığı sayesinde mümkün olmaktadır (Barker, 2008, s. 155). Kültürün, dilsel kalıpların ve kişisel sözcelerin bir bütün olarak, bireysel yorumlamaların ötesinde, içinde çok karmaşık anlam haritalarını barındıran geniş çaplı kültürel söz dağarcığına ait olduğu açıklanmaktadır (Barker, 2002, s. 40). Merkezinde dil olan kültür çalışmaları, kültürü dile ait ve bütün yaşam tarzlarını anlatan bir yapı olarak araştırmaktadır. Sürekli değişen, dönüşen ve sınırları olmayan kültürü araştırmak, insana dair her eylemi ve etkinliği anlamaya çalışma uğraşı haline gelmiştir. İnsani etkinliğin konu edildiği araştırmalarda, “dil, temsil, iletişim araçları, gündelik yaşam pratikleri, sanat yapıtları, mekânsal düzenlemeler, güç ilişkileri, anlam örüntüleri, yüksek kültür, popüler kültür, altkültürler, yönetimsel kurallar” çok katmanlı ve çok boyutlu kültür çalışmalarının içinde yer almakta ve kültürün toplumsal bir belirleyen olduğunu göstermektedir (Barker, 2002, s. 80-84). Kişisel sözcelerin, dil/söz ayrımıyla dilden soyutlandığı ve dilin göstergelerden oluştuğu kabul edilen yapısalcı anlayışa (Johnson vd., 2004, s. 158) karşı gelen kuramlar, dilin sosyal inşacı rolüne odaklanmıştır. Dilin, tarihsel, sosyal ve kültürel bir inşa olarak toplumsal etkileşimi kurduğu anlatılmaktadır. Dil/söz ayrımına -yapısalcılığa- itiraz ederek karşı gelen inşacı kurama benzer şekilde, iletişimin de gönderici-mesaj-alıcı olarak doğrusal kabul edilen işleyişi, tarihsel süreçte anlamını yitirmeye başlamış ve iletişimin, toplumsal bağlamda kurulan ve kültürden, kimlikten ve sınıfsal konumdan etkilenen bir eylem biçimi olduğu savunulmuştur. Mesajın bağlamı, biçimi, gönderici ve alıcı arasındaki güç ilişkileri, mesajı alımlama/yorumlama süreci ve geri bildirimler, iletişimin de dilsel bir etkinlik olarak, toplumla ve kültürle olan bağımlı ortaya çıkarmıştır (Longhurst vd., 2016, s. 30).

Kültürü merkezi araştırma kategorileri arasında kabul eden sosyal bilimlerin sosyoloji, antropoloji, edebiyat ve tarih disiplinleri yanında kültürel çalışmalar, “kültürel siyaseti, anlam inşasını, temsili, kültürel materyalizmi, toplumsal ve sınıfsal tabakalandırmayı, eklemlenmeyi, güç ilişkilerini, popüler kültürü, ideolojiyi, hegemonyayı, metinleri, alımlama pratiklerini, öznelliğin ve kimliğin oluşumunu, söylemi, tarihsel/toplumsal bağlamda konumlanmayı ve değişen/dönüşen sosyal yapıyı” araştırmaktadır (Barker, 2002, s. 3). Kültürün insani etkinlikte ortaya çıkan ve anlamı inşa eden yapısı temsil mekanizmalarıyla somutluk kazanmaktadır. Stuart Hall (1932-2014), belirli topluluklara özgü olan dilin, gündelik yaşam pratikleri ve ritüellerin, temsillerin ve geleneklerin incelenmesiyle kültürün anlaşılır olacağını ifade etmektedir. Bu niyetle, kültürü oluşturan anlamların ve temsillerin izini, yaşam pratiklerinde ve güç ilişkilerinde araştırmaktadır. Kültürel çalışmalar, araştırmalarını, bütün bir yaşam tarzı olarak kültürü tanımlayan ve bu tanımlamadan hareketle değerleri, inançları, alışkanlıkları ve

gelenekleri içine alan toplumsal pratiklerde, kurumlarda ve sınıflandırma sistemlerinde yürütmektedir (Barker, 2002, s. 4-7). Romanlar, reklamlar, televizyon programları, dergiler, müzik ve sanatın her dalında üretilen metni yapı söküme uğratarak inceleyen kültürel çalışmalar, toplumsal cinsiyet, ırk, etnisite, sosyal sınıflar gibi kültürel kategoriler arasındaki esnekliği ve eklemlenmeyi anlamaya çalışmakta ve kültürel farklılığa olan anlayışı ve dayanışmayı tesis etmenin kapısını aralayarak, kültürler arasındaki iletişimsel etkinliği yetkin kılmaya yardımcı olmaktadır (Barker, 2002, s. 23).

Kültürel ürünlerin birer metin olarak, metinsel biçimini, alımlanmasını ve yeniden dolaşımını araştıran kültürel çalışmalar, kültürel analizde yöntem açısından çoğulcu bir yapı sergilemektedir (Barker, 2008, s. 167; McGuigan, 2010, s. 3). Edebiyat çalışmalarından, sosyal teori ve etnografik saha çalışmasını kapsayan sosyolojiden ve kültürel dönüşüm hareketlerini bağlamsal olarak ele alan tarih biliminden beslenen kültürel çalışmalar, kültürel olanı sorgularken bu alanların yöntem ve tekniklerinden faydalanmıştır (Johnson vd., 2004, s. 20). Metin, metnin üretimi, metnin okunma/yorumlanma süreci ve gündelik yaşam deneyimlerinin etkileşimleri kültürel dolaşımı sağlamıştır. “Metinler kendi içinde soyut bir biçime sahip kültürel parçalar oldukları kadar, daha geniş sosyo-kültürel pratiğin birer görünüşüdürler” (Johnson vd., 2004, s. 38-42). Kültürün paylaşılan anlamlar ve toplumsal kimliği inşa eden yapısını ve tarihsel döneme ait duygu yapısını içermesi nedeniyle, toplumsal bir grubu araştırmak için, söz konusu anlamların, kimlik inşasının ve duygu yapısının anlaşılması adına metinlerin bağlamsal analizine başvurulmaktadır. Kültürel bir form/ürün olarak edebî metinlerin üretildiği, dolaşıma girdiği ve alımlandığı dönemlerin bağlamsal analizi, iletişimin ve kültürün izinin metinler üzerinde sürülmesini ve dönemin sosyokültürel ve sosyopolitik ruhu anlamına gelen duygu yapısının çözümlenmesine olanak sağlamaktadır. Metinlerin nitel analizi ile çok katmanlı anlam yapıları ve kültürel kimliği inşa eden dil ve iletişim durumları analiz edilebilmektedir. Edebî ve dilbilimsel çözümlenmeler, iletişimsel durumdaki kültürel anlamları açıklamaya katkı sunmaktadır (Johnson vd., 2004, s. 177). Edebî bir metin vasıtasıyla kültürü ve iletişimi anlama uğraşı, metin ve bağlam arasındaki sınırları aşındırmaktadır. Edebî metin, tarihe tanıklık eden bir kültürel anlatı formu olarak işlevselleşmektedir. Kültürel tarihi okuma, yorumlama ve anlama yolu aynı zamanda edebî metinlerin bağlamsal analizi ile mümkün olmaktadır (Johnson vd., 2004, s. 199).

“İnsanı anlam ağlarında asılı duran bir hayvana” benzeten Clifford Geertz (1926-2006), bu ağların kültür olduğunu, bu nedenle kültür analizinin, ağlarda örülen anlamı keşfetmeye çalışan yorumlayıcı bir inceleme olarak tanımladığı yoğun betimleme ile yapılabileceğini anlatmıştır (Geertz, 1973, s. 5). Geertz, kültürel analizi, “anlamı tahmin etmek, bu tahminleri değerlendirmek ve en iyi tahminlerden açıklayıcı sonuçlar çıkarmaya çalışmaktır” şeklinde açıklamaktadır (Geertz, 1973, s. 20). Kültürel çalışmalar da benzer bir araştırma perspektifiyle, yorumlayıcı soruşturmaları, antropolojiden, mikro-sosyolojiden, metinsel analizden, toplumsal/kültürel tarihten ve psikanalizden faydalanarak yapmaktadır. Metinlerin, imajların, notların/dökümanların, tarihsel belgelerin ve günlük konuşmaların yorumsal nitel analiziyle kültürel çalışmalar, tarihsel dönemlerin duygu yapısını kavramaya çalışmaktadır (Murdock, 1997, s. 181-183).

4. Raymond Williams, edebî metinler ve duygu yapısı kavramı

Dilsel pratikle ve iletişimle kurulan anlamın somutlaştığı yapılar olan metinleri Raymond Williams (1921-1988), “edebî çalışmaları, fotoğrafları, filmleri, televizyon ya da radyo programları ile reklamları kapsayan kültürün belgeleri” olarak tanımlamaktadır (Gray, 2003, s. 124). Kültürel belgeler arasında yer alan edebî metinler sayesinde kültürü analiz etmenin ve araştırmanın yolu açılmakta ve insani yaşam pratiklerinde açığa çıkan dilsel/iletişimsel kalıplar ve bunların insan toplulukları için taşıdığı anlam sorgulanabilmektedir. Kültürel çalışmalar, metindeki anlam inşası yanında, metnin üretildiği, dolaşıma girdiği ve okuyucu tarafından

alımlandığı süreçleri anlamaya çalışan disiplinlerarası bir çalışma alanıdır. Metinler, bu amaçla kültürel çalışmalarda üretildikleri ve tüketildikleri geniş toplumsal, tarihsel ve kültürel bağlam içinde analiz edilmektedir. Örneğin, 19. yüzyıl Batı Edebiyatı eserlerinde toplumsal/tarihsel/kültürel bağlamdan ayrı düşünülemez konular olan “doğu ya da öteki” kavramlarının göze çarpması dönemin sömürgecilik politikalarıyla ilintisi düşünülerek okunmalıdır. Edebî metinler yanında bir diğer metin türü olan görsel metin olarak ele alınabilecek fotoğraflarda da benzer şekilde, dışlama ve baskı altına alma ya da ötekileştirme pratikleri araştırılabilmektedir. Toplumsal cinsiyet temsillerinin yer aldığı reklam, TV programları ya da filmler de birer metin olarak düşünülerek, kültürel çalışmaların edebî metinler başta olmak üzere, her türlü metni, sosyopolitik ve tarihsel bağlamı hesaba katarak, güç ilişkilerini, kültürel kategorileri ve mücadele pratiklerini sorgulayabilmek adına kaynak olarak kullandığını söylemek mümkündür (Gray, 2003, s. 127). “Kültürel çalışmaları iletişim çalışmalarından edebî teoriye, sinematik metne, psikanalize, feminizme ya da post-yapısalcılığın başlangıcına kadar taşıyan anahtar gelişme” tam da metnin kodlarının kültür üyeleri tarafından alınılarak çözümlenmesine uzanmaktadır (Gray, 2003, s. 132). Anlamı dilde ve anlatı formlarından olan edebî metinlerde analiz etmek, edebiyat eleştirisi ve dilbilimi/dilbilimsel yapısalcılığı işlevsel hale getirmektedir (Johnson, 1986, s. 50).

Raymond Williams, edebî eleştiri ve edebî metinlerden yola çıkarak, tarihsel süreçte yaşanan sosyal değişim ve dönüşümü, toplumların duygu ve düşünce yapılarında meydana gelen farklılıkları 1958’de kaleme aldığı *Kültür ve Toplum* adlı eserinde, 18. yüzyıldan (Edmund Burke, William Cobbett) 20. yüzyıla (D. H. Lawrence, R. H. Tawney, T. S. Eliot, I. A. Richards, F. R. Leavis ve George Orwell) kadar uzanan dönemde düşünürlerin ve edebiyatçıların eserlerinin izini sürerek anlamaya çalışmıştır. Kültürel dönüşümün yapısını, sıralanan düşünür ve yazarların eserlerinde incelemiş ve toplum yaşamındaki ve düşüncesindeki değişimleri sorgulamıştır. Williams eserinde, “modern, demokratik ve endüstriyel toplumun” anlaşılmasını sağlayan tarihsel-politik fikir gelişimini araştırmıştır (Williams, 2017; Walton, 2008, s. 113).

Williams’ın kültürel çalışmaların gelişimindeki kuramsal etkisi karşılaştırılamayacak kadar büyük olmuştur ve bu etki 1958 yılında *Kültür ve Toplum*’un yayımlanması ile başlar. *Kültür ve Toplum* bir edebiyat tarihi kitabıdır ama bir farkla; edebiyat metinlerini kendi başlarına ele almaktansa, bunların bir fikir ile bağlantısını inceler. Williams İngiliz düşünce tarihindeki bir izleği takibe alır ve on dokuzuncu ve yirincinci yüzyılları kat ederek fikirlerin kültürel temellerini ve temsillerini ortaya koyar. (...) Kitabın hareket yönü metinlerin kendine has özelliklerinden toplumsal dinamiklere doğru; kültürün belirli görme biçimlerini birbirleriyle ilişkilendiriyordu. *Kültür ve Toplum*’un asıl gücü burada yatar: Kitabın kültürel ürünler ve kültürel ilişkiler arasındaki bağlantıları açık ve ısrarlı şekilde takibi. (Turner, 2016, s. 66)

Raymond Williams, duygu yapısı olarak tanımladığı kavramla, her tarihsel dönemin kendine özgü gelişen sosyokültürel ortamını anlatmaktadır. Williams, endüstri, demokrasi, sınıf ve sanat yapılarındaki tarihsel dönüşümlerin araştırıldığı durumlarda ortaya çıkan sonuçların, kültürel değişimi ve değişen kültürel anlamı işaret ettiğini anlatmaktadır. Bu amaçla Williams, tarihsel dönemleri incelerken, edebî ve popüler metinlerden faydalanmış ve o dönemlerin *duygu yapısını* bu metinler sayesinde araştırmıştır. Williams’a göre duygu yapısı, popüler kurgu metinlerinden, edebî nitelik taşıyan romanlara kadar, bütün kültürel ürünler, hepsinde var olan tarihsel/kültürel döneme ait dokuyu yansıtmaktadır. Kültürel analizde, incelenen dönemin duygu yapısı ile edebî metin arasındaki bağ uyum içindedir. Elizabeth Gaskell’in, Charlotte Brontë’nin ve Charles Dickens’in yapıtlarında, yazarlar, dönemin duygu yapısından etkilenerek eserlerinde yer alan konuları ele almışlar ve “öksüz çocuk, korunmasız çocuk, yalnızlık, fakir genç kız” gibi karakter ve temalar, yazdıkları dönemlerin geçek yaşam öykülerinden izler taşımıştır. Williams, sanatın toplumu yansıttığını ve gerçek yaşam deneyimlerini aktarmak adına, toplumsal karakterlere yer verildiğini anlatmaktadır. Sanatın toplumsala hayat verirken onu yansıtmakla kalmadığını, aynı zamanda toplumun fark edemediği yeni bakış açılarını da

yaratma gücü bulunduğunun altını çizmektedir. Sanat ve toplum arasındaki bağın/ilişkinin gerçek yaşam tecrübelerinden kurulduğunu söylemektedir. Edebî metinlerdeki olay örgüsü ve karakterler analiz edilerek, toplumun duygu yapısının çözümlenebileceğini düşünen Williams, yazarların ele aldıkları konularla, mevcut duygu yapılarında dönüştürmek istedikleri hususları, yeni bir duygu durumu ve yaratıcı cevaplar ile değiştirebilme potansiyeline ve yetkinliğine sahip olduklarını ifade etmektedir. Sanat bazen toplumsal olduğu gibi yansırken, bazen de toplumsal olanla çatışmaktadır. Her iki durumda da toplumla içli-dışlı olan sanatın, toplumu oluşturan ana omurgalardan biri olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Kültürü bu nedenle bütün bir yaşam tarzı olarak incelemenin yolu, toplumla iç içe geçmiş sanatı da diğer bütün toplumsal unsurlar gibi aynı düzlemde ve bağlamda analiz etmekten geçmektedir (Williams, 1961, s. 84-88).

Raymond Williams'ın, edebî metinlerde yazarların toplumsal sorunlara, mevcut duygu yapısının dışında, yeni his durumları yaratma potansiyeliyle buldukları çözümlere yaptığı vurguyla, roman yazarlarının yarattıkları toplumsal karakterleri üzerinden çözümlemiştir. Williams, Britanyalı romancı Benjamin Disraeli'nin *Sybil* ya da *The Two Nations* (1845) adlı romanını bu duruma örnek olarak göstermektedir. Yine Williams, belli bir tarihsel dönemin duygu yapısı içinde çelişkilerin olabileceğini dile getirmektedir. Bu durumu yansıtan bir edebî eser olarak da Elizabeth Gaskell'in *Mary Barton* (1848) romanını işaret etmektedir. Romanda yer alan çelişki, yoksullara duyulan sempati yanında, işçi sınıfı şiddetine karşı duyulan korkunun da sunulmasıdır. Williams'ın edebî metinler üzerinden okumasını yaptığı tarihsel dönemlerin duygu yapısına yönelik analizleri, dergilere, dramalara, filmlere, televizyon programlarına ve video oyunlarına kadar uzanabilmektedir. Örneğin, üretildikleri dönemlerde hâkim konumda olan kültürel değer ve yasalara karşı, *Batman*, *Superman*, *James Bond*, *Rambo*, *Matrix*, *Harry Potter*, *Cat Woman* ve *Kill Bill* gibi popüler metinlerde yaratılan karakterler/kahramanlar hangi toplumsal sorunlara çözüm getirmek adına ön plana çıkarılmıştır sorunsalının araştırılması da dönemin duygu yapısını anlamak ve baskın ve arka plana itilen toplumsal grupları anlamak adına yeni olanaklar sunmaktadır. Kültürel çalışmalar toplumsalın dışına itilerek marjinalleştirilen toplulukları daha görünür kılmak, onların anlam üretme mekanizmalarını ve gündelik yaşam tecrübelerinde mevcut olan mücadele pratiklerini araştırmalarının merkezine almıştır (White & Schwoch, 2006, s. 14). Sosyal değeri ve gerçekliği kültürel farklılığa dayalı olarak farklı algılayan altkültürel grupları (göçmenler, yoksullar, evsizler, LGBT bireyler vs.), kendi ortamlarında ya da metinler aracılığıyla -metinleri alımlama, deneyimleme, yorumlama pratiklerini araştırarak- anlamaya çalışmışlardır. Williams, romancıların eserlerinde -popüler metinler ya da büyük edebî metinler- hâkim konumda olan duygu yapısından kaynaklı toplumsal uzlaşmazlıklara olay örgüsü ya da karakterler vasıtasıyla yarattığı sihirli formüller ile çözümler ürettiğini ifade etmektedir. Fakat Williams, sihirli formül kavramıyla çözülen uzlaşmazlık karşısındaki çatışma ve direnişi de görmezden gelmemektedir. Düşünür, hâkim konumdaki değerlerin yansıdığı dönemin duygu yapısından kaynaklı toplumsal sorunlara, sanatın ve edebiyatın yaratıcı potansiyeli sayesinde yeni kapılar açılabilirliğinin altını çizmektedir. Sanatın ve edebî metinlerin taşıdığı bu çözüm odaklı yaratıcı mevcudiyet/yetkinlik ile sihirli formüller üretilmekte ve bu formüllerin analiziyle, irdelenen tarihsel dönemlerin duygu yapıları anlaşılacaktır. Diğer bir deyişle, kültür edebî metinlere yansıyan veya metinde inşa edilen "bir dönemin duygu yapısı aracılığıyla" araştırılabilen ve yine metin aracılığıyla anlamlandırma pratiklerine bakılabilmektedir (Walton, 2008, s. 125-134; Hall, 2019, s. 51).

Raymond Williams, *The Long Revolution* (1961) adlı eserinde, toplumsal değişimi anlamak için, endüstriyel, demokratik ve kültürel devrimlerin birlikte ele alınması gerektiğini düşünmektedir. Düşünür, toplumsalın gelişmesi, aile yapısı, eğitimin içeriği, sanatın konumu ve eğlence şekillerine kadar yaşamsal her deneyimin demokrasiden, endüstrinin ve iletişim araçlarının gelişmesinden etkilendiğini aktarmıştır. Yaşam deneyimlerimizde ve sanat ile

kendini açığa çıkaran kültürel devrimin, siyaset, ekonomi ve iletişimsel alanla olan bağının keşfi sayesinde, insani etkinliğe dair her türlü sorgulamanın yapılabileceğini anlatmaktadır (Williams, 1961, s. 11-12). Kültür tanımlamasını Williams bu bağ ve ilişkiden hareketle, bütün bir yaşam tarzını kapsayacak şekilde genişletmekte ve bu ilişkileri araştırmaktadır. “Bütün bir yaşam tarzı” olarak açıkladığı kültür teorisinde, kültürü oluşturan etkinlik ve pratiklerin bir araya geldiği ve belirli bir topluluk için özel bir anlam taşıdığı sistemi toplumsal yapı olarak adlandırmaktadır. Stuart Hall, Williams’ın kültür tanımının, bütün sosyal pratiklerin iç içe geçmiş olduğu insani etkinliğin bir biçimini açıkladığını ve bu biçimin de tarihin yapıldığı duygusal praksisler olarak kavramsallaştırıldığını belirtmiştir (Hall, 1980, s. 59-63). Williams’a göre toplumsal karakter yapısı ise belirli bir kültürde öne çıkan tutum ve davranışların kurumsal ve meşru hale geldiği sosyal sistemi anlatmaktadır (Williams, 1961, s. 63-4). Williams, yapı kavramıyla sabit ve sınırları olan bir kavramı betimlerken; öte yandan soyut nitelikteki insani etkinlik ve pratiklerin bir parçası olarak düşündüğü duygu yapısı kavramıyla “bir dönemin kültürü”nü tanımlamaktadır. Duygu yapısı, toplumsal yapı denilen sistem içerisindeki yukarıda sözü edilen unsurların- siyaset, ekonomi, iletişim araçları, endüstriyel gelişim, demokrasi ve her türlü yaşam deneyimi birbirleriyle olan ilişkisinin ortaya çıkardığı tecrübeyi tarif etmektedir. Bu yapı bireysel olarak değil, kolektif olarak yaratılmaktadır. Duygu yapısının toplumsal karakter kavramı gibi, topluluk üyelerince benimsenen ve kurumsallaşan bir yapıda olmadığını; daha derin bağlarla yaşam tecrübesinde öğrenildiğini ve kurulan iletişimin, yaşam tecrübesine dayalı bu yapıdan etkilendiğini açıklamaktadır. Toplumsal karakter yapısının resmî ve gayri resmî kanallardan öğrenildiğini ve değişen tarihsel dönemlerde, her kuşağın toplumsal karakter yapısından veya kültürel dokudan öğrendikleriyle değişen/dönüşen toplumsal yapıya “yeni bir duygu yapısı” ürettiğini söylemektedir. Duygu yapısını üreten ya da yaratan topluluğun artık var olmadığı durumlarda, geçmişe dönük duygu yapılarının -dönemin ruhunun- iletişimsel etkinliği nasıl etkilendiğini araştırabilmenin yolu, şiiirden, mimariden ve modaya kadar bir dizi kültürel üretimi kayıt altına alan belgesel kültür üretimleriyle anlaşılmaya çalışılmaktadır. Belgesel kültür tanımlaması, belgelerin izini sürmek ve bunlar aracılığıyla geçmiş zamana ait dönemin ruhunu/duygu yapısını anlama uğraşı, belgesel kültür ile duygu yapısı kavramı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Belgesel kültürün önemi, bir döneme tanıklık edenlere ulaşamayacak duruma gelindiğinde, geçmişte yaşanan tecrübeyi bizlere sunabilme potansiyelde/nitelikte olmasından ileri gelmektedir. Belli bir zamanda ve mekânda deneyimlenen kültür ile sanatsal ve gündelik yaşama uzanan kültürel etkinliğin/pratiğin kayıt altına alınması manasındaki bir dönemin kültürünü işaret eden kültür tanımları arasındaki farklar (ideal olarak kültür fikri, tecrübe edilen kültür ve belgesel kültür) üç ayrı düzlemi göstermektedir. Williams’ın kültür analizinde, şimdiki zamanda yaşanan kültür ile belli bir zaman diliminde tecrübe edilmiş kültürü birbirine bağlayan köprüyü anlatmak için düşünür “seçici gelenek” kavramını geliştirmiştir. Belirli bir dönemde deneyimlenen kültürün kayıt altına alınarak seçici geleneğe dâhil edilmesi, şimdiki zamanda tecrübe edilen kültürden farklı bir durumu anlatmaktadır (Williams, 1961, s. 64-67). Seçici gelenek, geçmiş tarihsel dönemde kayıt altına alınan kültürün belli bölümünü, şimdiki zamana ait tarihsel kaydı ve her ikisini içine alan genel bir kültür düzlemini anlatmaktadır. Seçici geleneğe dâhil olan geçmiş ya da şimdiki zamandaki belgelerin analizi, sosyal bir analizin temelini oluşturmaktadır. Seçici geleneğin oluşması, incelenen tarihsel dönemde niteliksel ve ayırt edici özellikleriyle ön plana çıkmış çalışmaların düzenlenmesini anlamına gelmektedir. Seçici geleneğe dâhil olmuş belgeleri araştırmak ve incelemek, tarihsel dönemin kültürel/sosyal tarihini veya ruhunu anlamaya çalışmak demektir (Williams, 1961, s. 68-72). Seçici geleneğe dâhil olmuş edebî metinler de kültürel/toplumsal yapıyı, iletişimsel durumları ve dönemin duygu yapısını anlamak adına işlevsel olmaktadır.

Sonuç

İnsanları birbirlerine bağlayan dilleri aracılığıyla kurulan iletişimsel etkinlik, kültürü oluşturan, sürdüren, aktaran ve canlı tutan gündelik bir pratiktir. Dil yapısalcı gelenekte göstergelerin oluşturduğu sembolik bir sistem olarak tanımlanmıştır. Fakat dilin doğasını araştıran inşacı kuram, dilin toplumsal ve kültürü inşa eden sosyal bir yapı olduğunun altını çizerek yapısalcılıkta savunulan dil/söz-konuşma ayırımına karşı gelmiştir. İnsanın sözceleri ya da konuşmaları, bireysel yorumlamaların ya da ifadelerin ötesinde, çok katmanlı ve eklemli anlam örüntülerini içine alan toplumsal/kültürel hafızayı kuran dile aittir. Dilin toplumsal, sözün ise bireysel olduğu iddiasına -dil/söz ayırımı- karşı gelmiş ve dilin bireylerarası ve kültürlerarası iletişimi kuran -iletişimsel yetkinliği sağlayan- bir sosyal inşa olduğu savunulmuştur. Noam Chomsky'nin dilbilimsel yetkinlik olarak tanımladığı kavram, yerini -kültürel ardyöreeye ait konuşmaları anlamayı sağlayan- iletişimsel yetkinliğe bırakmıştır. Dil, kültürün hazinesi ve hafızasını oluşturan niteliğini iletişimsel yetkinliğe borçludur. Bireyler kurdukları iletişim aracılığıyla, dilsel kalıplarda inşa edilen ve sürdürülen kültürü yaşatmakta ve aktarmaktadır. Bireyin konuşmaları ya da sözcelerinin kültürel dil dağarcığına ait olduğu açıklanmıştır.

İletişim vasıtasıyla paylaşılan anlamlar bütünü olan kültürün metinselliği üzerine araştırma yapmak, metin temelli incelemelerde bulunan kültürel çalışmalar ile iletişimi kültüre eşitleyen kültürlerarası iletişimi ortak bir zeminde buluşturmaktadır. Gündelik kültürel davranışı ve iletişimi, metinlerin üretildikleri tarihsel-politik bağlam ve deneyimlendikleri şimdiki zaman üzerinden okumaya ve yorumlamaya çalışan kültürel çalışmalar, dil ve kültür odaklı iletişim çalışmaları ile ön plana çıkmaktadır. Raymond Williams'ın duygu yapısı kavramı ile genelde sanatın, özelde ise edebî metinlerin dönemin sosyopolitik ve sosyokültürel ruhunu yansıtan kültürel anlatı formları olarak kabulü; dili, kültürü ve iletişimi metinler üzerinden araştırmak açısından olanak sunmaktadır. Böylelikle edebî çalışmalardan, medya ve iletişim çalışmalarına genişleyen anlamıyla, metinler üzerinden dil, dilin kurduğu iletişim, iletişim ile paylaşılan anlamlar bütünü olarak kültürü analiz etmek mümkün olmaktadır. Kültür ve iletişim bağlantısının tarihsel/toplumsal bağlamda araştırılması, kavramların metinselliği üzerinden incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Dilin kültüre, kültürün de dile yansıyan etkilerinin iletişimsel etkinlikte ortaya çıkması, dil-kültür odaklı çalışmaları metinsel analizle sentezleyen kültürel çalışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Dil ve iletişim ile müzakere edilerek paylaşılan anlamlar bütünü/sosyal inşalar kültürü meydana getirmektedir. Bu anlamların ve inşaların hazine gibi saklandığı yer, edebî metinler ve metinleri kuran yazılı/sözlü dildir. Dil, kültür ve iletişim bağlantısını tarihsel/toplumsal arka planıyla araştırmanın ve kültürleri ve kültürlerarası diyalogu anlamının yolu, genelde sanat ve özelde edebiyat aracılığıyla üretilmiş kültürel anlatı formlarını/ eserlerini incelemekten geçmektedir. Edebiyat, dünü ve bugünü, geçmiş ile şimdikiyi birleştiren bir zincire benzetilirse, edebî metinler de bu zincirin halkaları olarak düşünülebilir. Bu nedenle kültürel tarihi ve hafızayı anlayabilmek/yorumlayabilmek için kültür ve iletişimin metinselliği üzerine yapılacak araştırmaların önemi ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Baldwin, J. R., Coleman, R. R. M., González, A. & Shenoy-Packer, S. (2014). *Intercultural communication for everyday life*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Barker, C. (2002). *Making sense of cultural studies: Central problems and critical debates*. London: Sage Publications.
- Barker, M. (2008). Analysing discourse. M. Pickering (Ed.), *Research methods for cultural studies* (s. 150-175) içinde. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Erl, A. & Rigney, A. (2006). Literature and the production of cultural memory: Introduction. *European Journal of English Studies*, 10(2), 111-115.

- Filmer, P. (2003). Structures of feeling and socio-cultural formations: The significance of literature and experience to Raymond Williams's sociology of culture. *The British Journal of Sociology*, 54(2), 199-219.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. New York: Basic Books.
- Given, L. M. (2008). *The sage encyclopaedia of qualitative research methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (1997). *Kültürün ABC'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hall, S. (1980). Cultural studies: Two paradigms. *Media, Culture & Society*, 2(1), 57-72.
- Hall, S. (2019). *Essential essays Vol. 1. Foundations of cultural studies* (D. Morley, Ed.). Durham: Duke University Press.
- Holliday, A. (2016). Studying culture. Z. Hua (Ed.), *Research methods in intercultural communication: A practical guide* (s. 23-37) içinde. Malden: Wiley-Blackwell.
- Hurn, B. J. & Tomalin, B. (2013). *Cross-cultural communication theory and practice*. London: Palgrave Macmillan.
- Johnson, R. (1986). What are cultural studies anyway? *Social Text*, 16, 38-80.
- Johnson, R., Chambers, D., Raghuram, P. & Tincknell, E. (2004). *The practice of cultural studies*. London: Sage Publications.
- Jourdan, C. & Tuite K. (2006). *Language, culture, and society: Key topics in linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kaplan, M. (2003). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Lehtonen, M. (2000). *The cultural analysis of texts*. London: Sage Publications.
- Liu, S., Volcic, Z. & Gallois, C. (2015). *Introducing intercultural communication: Global cultures and contexts*. London: Sage Publications.
- Longhurst, B., Smith, G., Bagnall, G., Crawford, G. & Ogborn, M. (2016). *Introducing cultural studies*. London: Routledge.
- McGuigan, J. (2010). *Cultural analysis*. London: Sage Publications.
- McKee, A. (2003). *Textual analysis: A beginner's guide*. London: Sage Publications.
- Murdock, G. (1997). Thin descriptions: Questions of method in cultural analysis. J. McGuigan (Ed.), *Cultural methodologies* (s. 178-193) içinde. London: Sage Publications.
- Novinger, T. (2001). *Intercultural communication: A practical guide*. Austin: University of Texas Press.
- Özüdoğru, Ş. (2014). Nitel araştırmanın iletişim araştırmalarında rol ve önemi üzerine bir deneme. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 4(8), 260-275.
- Patel, F., Li, M. & Sooknanan, P. (2011). *Intercultural communication: Building a global community*. New Delhi: Sage Publications.
- Piller, I. (2012). Intercultural communication: An overview. C. B. Paulston, S. F. Kiesling & E. S. Rangel, (Ed.), *The handbook of intercultural discourse and communication* (s. 3-19) içinde. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Samovar, L. A. & Porter, R. E. (2003). *Intercultural communication: A reader*. Belmont: Wadsworth Thomson Learning.
- Saukko, P. (2003). *Doing research in cultural studies: An introduction to classical and new methodological approaches*. London: Sage Publications.
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (2001). *Intercultural communication: A discourse approach*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Spencer-Oatey, H. & Franklin, P. (2009). *Intercultural interaction: A multidisciplinary approach to intercultural communication*. London: Palgrave Macmillan.
- Ting-Toomey, S. (1999). *Communicating across cultures*. New York: Guilford Publications.
- Türkoğlu, N. (2004). *İletişim bilimlerinden kültürel çalışmalara toplumsal iletişim tanımlar, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: Babil Yayınları.

- Turner, G. (2016). *İngiliz kültürel çalışmaları* (D. Özçetin & B. Özçetin, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Vanderstoep, S. W. & Johnson, D. D. (2008). *Research methods for everyday life: Blending qualitative and quantitative approaches*. Malden: Wiley-Blackwell.
- Walton, D. (2008). *Introducing cultural studies: Learning through practice*. London: Sage Publications.
- White, M. & Schwoch, J. (2006). *Questions of method in cultural studies*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Williams, R. (1961). *The long revolution*. London: Penguin Books.
- Williams, R. (2017). *Kültür ve toplum* (U. Kocabaşoğlu, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.